

Трачук Т. О.
магістрантка кафедри практичної психології
ТНПУ ім. В. Гнатюка
trachuk_t@meta.ua
Науковий керівник:
Чорна І. М.
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології
ТНПУ ім. В. Гнатюка

ВПЛИВ СТИЛЮ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ ДИТИНИ

Сім'ї завжди належало і продовжує належати провідне місце в реалізації виховних завдань. Дослідження загальних теоретичних основ сімейного виховання базується на розмаїтті думок, поглядів, концепцій, підходів до розв'язання реальних проблем становлення особистості в різних типах і моделях сім'ї, які знайшли ґрунтовне відображення у працях таких сучасних дослідників, як І. Бех, В. Кравець, Т. Кравченко, Г. Постовий, С. Харченко й інші. У сучасній науковій літературі представлена велика кількість робіт, у яких висвітлюються типи й особливості відносин батьків із дітьми. Це зумовлено величезним впливом сім'ї на формування особистості, характеру, емоцій та поведінки дитини.

Вплив різних аспектів батьківського виховання на становлення особистості дитини вивчали Е. Берн, К. Бюллер, Д. В. Віннікот, Е. Еріксон, Л. Лотт, Д. Нельсен, К. Роджерс, О. Г. Силяєва, Б. Ф. Скіннер, Х. Сленн, З. Фройд, Е. Фромм [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8].

Поза сумнівом, що в умовах постійних змін, які відбуваються в нашому суспільстві, становлення сім'ї – вельми складний та довготривалий процес. А особливо це стає актуальним для підлітків, розвиток яких не менш суперечливий. Негативний чи позитивний вплив на них, наприклад, може спричинити невдала зміна стилю виховання або, навпаки, недоцільне домінування одного стилю. У такому контексті однією із важливих проблем нам видається виявлення закономірностей взаємозв'язку стилів виховання та формування станів тривожності у підлітків.

Актуальність цієї теми визначає також орієнтацію на подальший її розвиток та дослідження у системі освіти задля більш конкретного напрямку роботи психолога та педагога з дітьми з різним рівнем тривожності та їх батьками, а відтак – збільшення професійної компетентності, майстерності та можливості якісно та позитивно вплинути на подальше виховання, навчання та розвиток дитини з урахуванням рівня тривожності школяра, спричиненого певними стилями сімейного виховання.

Мета дослідження. Теоретично обґрунтувати психологічні особливості стилів сімейного виховання як чинника тривожності у дитини.

Проблеми сімейного виховання завжди привертали увагу психологічної науки, адже сім'я – один із найважливіших виховних інститутів, значення якого для особистості важко переоцінити.

До характеристик, що визначають особливості соціалізації у сім'ї, зараховують: соціально-демографічну структуру сім'ї (соціальне становище членів сім'ї, професійний статус батьків, стать, вік, кількість членів, наявність різних поколінь); емоційну налаштованість сім'ї; тривалість і характер спілкування з дітьми; загальну і, зокрема, психолого-педагогічну культуру батьків; зв'язок сім'ї з іншими спільнотами (школою, родичами тощо); матеріально-побутові умови [6; 7].

Звернення до сучасних наукових джерел загалом засвідчує, що з-поміж основних компонентів виховного потенціалу сім'ї фахівці називають, насамперед, внутрішньо-сімейні взаємини. Обґрунтуванням такого підходу є твердження про те, що сім'я як певна соціальна спільнота «виступає як конкретна система зв'язку та взаємодії між її членами, що виникають із приводу задоволення їх різноманітних потреб». Різні стилі сімейного виховання, внутрішньо-сімейні взаємини впливають на рівень тривожності дитини [7; 8].

У психології проблему тривожності у дітей різного віку та вплив сімейних відносин на емоційну сферу особистості вивчали: В. А. Вишневський, Р. Б. Дарлінг, Е. Г. Ейдеміллер, О. І. Захаров, Н. В. Імедадзе, М. В. Іпполітова, І. Ю. Левченко, І. І. Мамайчук, Є. М. Мастюкова, Г. С. Салліван, М. Селігман, М. М. Семаго, В. В. Ткачева, І. М. Чорна, М. М. Чорний, В. В. Юстицький та інші.

У психології сформувалися такі основні підходи до розуміння феномена тривожності: як «центральної проблеми сучасної цивілізації» (Е. Еріксон, Р. Мей); як найважливішої характеристики нашого часу, коли їй надається значення основного «життєвого переживання сучасності» (Ф.-Т. Готвальд, В. Ховальд), як вузлового пункту, в якому об'єднуються найрізноманітніші й найважливіші питання, як таємниця, рішення якої повинне «пролити яскраве світло на все душевне життя людини» (З. Фрейд).

Висновки. Тривожність можна розглядати як психологічне явище; індивідуальну психологічну особливість особистості; схильність людини до переживання тривоги; стан підвищеного занепокоєння. Проте ми розглядаємо тривожність як необґрунтоване, патологічне відчуття страху перед імовірною загрозою.

Дитина як найбільш чутлива частина соціуму піддається різноманітним негативним впливам. В останні роки в Україні найбільш розповсюдженими психологічними та психіатричними діагнозами є високий рівень тривожності у дітей. Однією з умов, що впливають на прояв тривожності у дітей, є психологічний мікроклімат сім'ї, зокрема стиль сімейного виховання.

Авторитарний, хаотичний (непослідовне керівництво), індиферентний (байдужість до дитини) стилі сімейного виховання провокують формування високого рівня тривожності у дитини.

Роль педагога у профілактиці шляхом просвітницької роботи із батьками

є незамінною. Саме вчитель спільно із шкільним психологом мають ознайомити батьків із психолого-педагогічними основами впливу стилю сімейного виховання на формування тривожності у дитини.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні впливу стилів сімейного виховання на рівень тривожності дитини, особливостей шкільного навчання дітей із різними видами тривожності, а також у розробці рекомендацій для вчителів та батьків щодо профілактики тривожності.

Література

1. Алексеєнко Т. Ф. Умови сучасного сімейного виховання: Науково-методичний посібник / Т. Ф. Алексеєнко – К., 2000. – 223 с.
2. Аметова Є.Р. Про значення сім'ї у формуванні вільної особистості дитини / Є. Р. Аметова // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 2. – С. 36–43.
3. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій / О. І. Бондарчук – К.: МАУП, 2001. – 96 с.
4. Ильин В. А. Археология детства: Психологические механизмы семейной жизни / В. А. Ильин – М. Независимая фирма «Класс», 2002. – 208 с.
5. Кісарчук Г. С. Психологічна допомога сім'ї: Посібник / За ред. З. Г. Кісарчук. – К.: Вид-во Ін-ту соціології НАН України, 1998. – С. 43-44.
6. Кле М. Психология подростка / М. Кле // Пер. с фр. – М.: Педагогика. 1991. – 176 с.
7. Чорна І. М. Методи налагодження взаємостосунків подружжя засобами сімейної психотерапії / І. М. Чорна // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – С. 278-286.
8. Чорна І. М. Методи соціальної роботи з девіантними підлітками з формування позитивного досвіду поведінкових норм / І. М. Чорна, М. М. Чорний // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – С. 158-165.

УДК 378:141:371.134(043.3):355

Тушко К.Ю.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та

соціально-економічних дисциплін

Національної академії Державної прикордонної

служби України імені Б. Хмельницького

kltushko@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Сфера професійних обов'язків офіцерських кадрів української прикордонної структури вимагає від них досконалого рівня здатності до реалізації професійної взаємодії.